

МЕЃУНАРОДЕН ЦЕНТАР ЗА СЛАВЈАНСКА ПРОСВЕТА - СВЕТИ НИКОЛЕ

«МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК - ЗАПАД»
(ПРАВО И ПОЛИТИКОЛОГИЈА)

СПИСАНИЕ
на научни трудови

**ДВАНАЕСЕТТА МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
„МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК - ЗАПАД“
МЕЃУНАРОДЕН СЛАВЈАНСКИ УНИВЕРЗИТЕТ
„ГАВРИЛО РОМАНОВИЧ ДЕРЖАВИН“
СВЕТИ НИКОЛЕ - БИТОЛА**

Година VIII

Број 2

Април 2021

- СВЕТИ НИКОЛЕ, Р. СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА -
- 2021 -

Издавач: Меѓународен центар за славјанска просвета - Свети Николе

За издавачот: м-р Михаела Ѓорчева, директор

Наслов: «МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК - ЗАПАД» (ПРАВО И ПОЛИТИКОЛОГИЈА)

Организационен одбор:

Претседател: проф. д-р Јордан Ѓорчев

Заменик претседател: д-р Стромов Владимир Јуревич, Русија

Член: м-р Борче Серафимовски

Член: м-р Милена Спасовска

Уредувачки одбор:

Проф. д-р Ленче Петреска - Република Северна Македонија

Проф. д-р Александар Илиевски - Република Северна Македонија

Проф. д-р Мирослав Крстиќ - Република Србија

Проф. д-р Момчило Симоновиќ - Република Србија

Проф. д-р Тодор Галунов - Република Бугарија

Проф. д-р Даниела Тасевска - Република Бугарија

Доц. д-р Хаџиб Салкиќ - Република Босна и Херцеговина

Проф. д-р Татјана Осадчаја - Руска Федерација

Доц. д-р Вера Шунаева - Руска Федерација

Уредник: проф. д-р Јордан Ѓорчев

Компјутерска обработка и дизајн: Адриано Панајотов, Маја Маријана Панајотова, Стефан Ѓорчев

ISSN (принт) 1857-9299

ISSN (онлајн) 1857-9302

Адреса на комисијата: ул. Маршал Тито 77, Свети Николе, Р. Северна Македонија

Контакт телефон: +389 (0)32 440 330

Уредувачкиот одбор им се заблагодарува на сите учесници за соработката!

Напомена:

Уредувачкиот одбор на списанието «МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК-ЗАПАД» не одговара за можните повреди на авторските права на научните трудови објавени во списанието. Целосната одговорност за оригиналноста, автентичноста и лекторирањето на научните трудови објавени во списанието е на самите автори на трудовите.

Секој научен труд пред објавувањето во списанието «МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК-ЗАПАД» е рецензиран од двајца анонимни рецензенти од соодветната научна област.

Печати: Печатница и книжарница „Славјански“, Свети Николе

Тираж: 100

МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ
ИСТОК - ЗАПАД
ПРАВО И ПОЛИТИКОЛОГИЈА

Д-р Наташа Најденова – Левик
 Д-р Шејнаси Мемети
 Р. Северна Македонија

СВРШУВАЧКАТА ВО ПОЗИТИВНОТО МЕЃУНАРОДНО ПРИВАТНО ПРАВО НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

АПСТРАКТ: Македонското меѓународно приватно право не содржи колизиони правила за определување на меродавното право за свршувачка. Свршувачката во Република Северна Македонија не е правна установа, но има определени правни последици доколку дојде до нејзино престанување, односно раскинување. Оваа правна празнина може да се надополни со примена со соодветни одредби од нашиот ЗМПП, и тоа во однос на определувањето на меродавното право за материјалните претпоставки за склучување на свршувачка, за формата на свршувачката, правните последици од раскинување на свршувачката и деликтното право. Новиот Закон за меѓународно приватно право кој стапи во сила на 18 февруари 2021 година, во однос на применливите одредби и предвидените точки на врзување, во голема мера е усогласен со правото на ЕУ.

КЛУЧНИ ЗБОРОВИ: свршувачка, колизиони правила, меѓународно приватно право

ENGAGEMENT IN THE POSITIVE INTERNATIONAL PRIVATE LAW IN THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA

ABSTRACT: Macedonian international private law does not contain collision rules for determining the applicable law of engagement. The engagement in the Republic of North Macedonia is not a legal institution, but it has certain legal consequences if it is terminated. This legal gap can be supplemented by applying the relevant provisions of our Law on International Private Law, regarding the determination of the applicable law for the material assumptions for concluding an engagement, for the form of the engagement, the legal consequences of the termination of the engagement and the tort law. The new Law on International Private Law, which entered into force on February 18, 2021, in terms of applicable provisions and envisaged binding points, is largely in line with EU law.

KEYWORDS: engagement, collision of laws, international private law

Македонското меѓународно приватно право не содржи колизиони правила за определување на меродавното право за свршувачка.

Свршувачката во Република Северна Македонија не е правна установа, но има определени правни последици доколку дојде до нејзино престанување, односно раскинување, како што се: позаконувањето на децата според одлука на судот во определени случаи; во врска со раскинувањето на свршувачката може да се постави прашањето за надомест на материјална и морална штета, како и враќање на даровите. Имајќи го ова во предвид, би требало да се определи и меродавното право во поглед на свршувачката, односно нејзиното дејство со странски елемент.

Постарата литература имала свои предлози за оваа област. *Благојевиќ* за прашањето за правното значење на свршувачката и за последиците од раскинување на свршувачката ја сметал за оправдана примената на *lex fori*, без оглед на тоа чии државјани се свршениците и каде свршувачката е склучена. Во случај на раскинување на свршувачката ја предвидел можноста за примена на *lex loci delicti commissi* “ако во однесувањето на едниот од свршениците имало дејствија кои според прописите на нашето граѓанско право можат да се сметаат како граѓански деликти, па според тоа, независно од секој договорен однос, повлекува обврска за надомест на штета”¹.

Ајснер во поглед на надоместот на штета поради раскинување на свршувачката “ако прекилот на свршувачката настанал под такви околности, што во тоа може да се препознае деликт”², завземал ист став, а како место на деликтот го предложил местото каде што се случил раскилот на свршувачката.

За меродавност на деликтниот статут се изјаснил и *Катиќиќ*, со тоа што во светло на остварувањето на рамноправноста помеѓу мажот и жената дал предлог да се разгледа прифаќањето на општа колизиона норма за свршувачката која би предвидувала примена на правото на заедничкото државјанство, а супсидиерна норма кумулативната примена на нивните права на државјанство или *lex fori* (со ублажување со “начелото на добрите обичаи и чесност”)³.

Според доктринарно владеачкото стојалиште за пополнување на оваа законска празнина аналогно се применуваат одредбите за брачното право.

Во отсуство на конкретни одредби коишто се однесуваат на свршувачката како правен институт, и определувањето на нејзиното место и значење во нашиот правен систем, и тоа како обичен (облигационен) договор или договор со семејноправно значење, останува на свршувачката да се гледа како на фактички однос, кој предизвикува одредени правни последици.

Ова ја наметнува потребата, како и во многуте споредбени правни системи, и во македонското МПП за свршувачката во смисла на чл.3 од Законот за меѓународно приватно право со аналогича да се пополни законската празнина и да се определат напишаните колизиони правила.

Соодветно на тоа, материјалните претпоставки за склучување на свршувачка треба да се оценуваат аналогно на чл.24 од ЗМПП според кој “Во поглед на условите за склучување на брак, за секое лице меродавно е правото на државата чиј државјанин е тоа лице во времето на стапувањето во брак”, односно за секој свршеник се определуваат според неговото право на државјанство односно личното право во време на склучување на свршувачката.

Во однос на определувањето на меродавното право за формата на свршувачката, доколку свршувачката се смета како *обичен договор*, тогаш можат да најде примена одредбата од чл. 73 став 1 од ЗМПП, според која: „За договор е меродавно правото што го избрале договорните страни. Изборот на меродавното право мора да биде изречен или јасно да произлегува од одредбите на договорот или од други околности. Договорните страни можат да изберат меродавно право за целиот договор или само за еден негов дел“. Ако не е избрано меродавно право, за договорот е меродавно правото на

1. Види, Благојевиќ. Б., Меѓународно приватно право, Сукоб (избор) закона код граѓанско-правних односа са елементом иностраности, Београд, 1950, стр.274.

2. Eisner, B., *Međunarodno privatno pravo I*, Zagreb 1953, стр.280.

3. Katičić, N., *Načela ramnopravnosti muža i žene i dobrobiti djeteta u jugoslovenskom međunarodnom porodičnom pravu*, *Ogledi o međunarodnom privatnom pravu*, Zagreb 1971, стр.318.

државата со која тој договор е во најтесна врска, одредба содржана во чл.74 ст.3 од ЗМПП.

Ако на свршувачката и се даде значење на специфичен договор со семејноправно дејство, тогаш би можела да се примени одредбата од чл.25 од ЗМПП, според која “За формата на бракот меродавно е правото на местото каде што бракот се склучува”.

Покрај овие можни решенија за определување на меродавното право за формата на свршувачката, како алтернатива би можело да се предвиди и државјанството, кое претставува релевантен факт при судирот на законите во статусните и семејните предмети, но и се поголемото значење на живеалиштето односно вообичаеното престојувалиште, како точка на врзување во овие предмети.

За дејството на свршувачката односно **правните последици од раскинување на свршувачката** (враќање на даровите и надомест на трошоците настанати околу склучување на свршувачката или подготвувањето на венчавката, помеѓу свршениците меѓусебно и свршениците и блиските роднини), има значење место и улогата на свршувачката во нашиот правен систем.

Ако на неа се гледа како на обичен облигационен договор, тогаш би дошле во предвид примената на колизионите правила коишто ги регулираат договорните односи во нашиот ЗМПП. Тоа значи дека примена може да најдат одредбите од чл. 73 став 1 од ЗМПП, којшто предвидува меродавност на правото коешто го избрале договорните страни, а ако тоа не е избрано, тогаш одредбата од чл.74 став3 од ЗМПП, што значи дека меродавно ќе биде правото на државата со која тој договор е во најтесна врска. Доколку пак, свршувачка се смета како договор со посебно семејноправно значење, тогаш во предвид би дошле одредбите од членот 31 од ЗМПП, којшто ги регулира личните односи на брачните другари; за брачно-имотниот режим се однесуваат одредбите од чл. 32- избор на меродавното право и чл. 33- форма на договорот за избор на меродавно право, чл.34 се однесува на меродавното право во отсуство на избор од страна на брачните другари; чл.35 на формата на брачно - имотни договори и чл.36 се однесува на промената на меродавното право. Бидејќи свршувачката не мора да значи и дека свршениците имаат фактичка заедница на живот, евентуално, доколку во конкретен случај постои ваква заедница, би можело да дојде предвид и примената на одредбата од чл.37 од ЗМПП којашто ги регулира имотните односи на лица кои живеат во вонбрачна заедница.

Во овие одредби како примарна точка на врзување се предвидува државјанството на брачните другари; ако имаат различно државјанство, меродавно е правото на државата во која имаат заедничко вообичаено престојувалиште; во отсуство на такво, меродавно е правото на државата во која имале последно заедничко вообичаено престојувалиште, и како четврто, ако меродавното право не може да се определи според претходните точки на врзување, се применува правото на Република Северна Македонија. Ова се точките на врзување за личните односи на брачните другари, а за договорните имотни односи, како точки на врзување се предвидуваат: вообичаено престојувалиште на двајцата брачни другари или двајцата идни брачни другари, вообичаеното престојувалиште на едниот од брачните другари во времето кога е извршен изборот или државјанство на едниот од брачните другари или од идните брачни другари во времето кога е извршен изборот.

Во овој дел би можело да се направат одредени измени, преку вклучувањето на “очигледно најтесната врска”, која не само што се повеќе наоѓа примена во

европското право, туку и што најдобро може да ги изрази и заштити интересите на засегнатите лица во конкретниот случај.

Во случај кога брачните другари не извршиле избор на меродавно право, за нивниот брачно-имотен режим, се применува одредбата од чл.34 од ЗМПП која гласи:

(1) Доколку брачните другари не извршиле избор на меродавно право, за нивниот брачно-имотен режим меродавно е:

1) правото на државата во којашто брачните другари имале прво заедничко вообичаено престојувалиште по склучување на бракот или во отсуство на тоа;

2) правото на државата чие што државјанство имаат двајцата брачни другари во времето на склучувањето на бракот или во отсуство на тоа;

3) правото на државата со која брачните другари имаат најблиска заедничка врска, при што треба да се земат предвид сите околности, а посебно местото каде што е склучен бракот.

(2) Одредбата од ставот (1) точка 2) на овој член не се применува доколку брачните другари имаат повеќе од едно заедничко државјанство.

Во случај на деликтни барања поврзани со раскинување на свршувачката, ако за тоа се исполнети претпоставките, треба да се применат одредбите кои се однесуваат на вондоговорната обврска што произлегува од штета која претставува која било последица која произлегува од штетно дејствие, стекнување без основ, работороводство без налог или преддоговорна одговорност (*Culpa in contrahendo*), и на вондоговорните обврски за кои постои веројатност дека ќе настанат, предвидени во чл.86, 96.97 и 98 од ЗМПП, како и на вондоговорна одговорност на штета – основно правило од чл. 88 од ЗМПП. Во чл.88 од ЗМПП, се предвидува: (1) За вондоговорна одговорност за штета, меродавно е правото на државата каде што настанала штетата, без оглед на државата во која се случил настанот што ја предизвикал штетата и без оглед на државата или државите во кои се случиле индиректни последици од тој настан, освен ако поинаку не е предвидено со овој закон. (2) Независно од одредбата на ставот (1) на овој член, ако лицето од кое се бара одговорност и оштетеното лице имаат вообичаено престојувалиште во истата држава во времето кога настанала штетата, меродавно е правото на таа држава. (3) Кога од сите околности на случајот јасно произлегува дека односот очигледно потесно е поврзан со држава различна од онаа што е наведена во ставовите (1) и (2) на овој член, меродавно е правото на таа друга држава. Очигледно потесната врска со друга држава може да се заснова особено на претходна врска меѓу странките, како што е на пример, договор, кој тесно е поврзан со односниот деликатен однос.

Во член 99 од ЗМПП, е предвидена можност странките да го договорот меродавното право за нивните вондоговорни обврски: 1) со договор склучен по случувањето на настанот кој ја предизвикал штетата или 2) со договор кој е слободно склучен пред да се случи настанот кој ја предизвикал штетата, доколку сите страни вршат трговска дејност. (2) Изборот на меродавното право од ставот (1) на овој член, мора да биде изречен или јасно да произлегува од околностите на случајот и тој да не ги засега правата на трети лица. (3) Доколку сите релевантни елементи на ситуацијата во времето кога се случил настанот кој ја предизвикал штетата, се наоѓаат во друга земја, која не е земјата чие право е избрано како меродавно, изборот на страните нема да влијае на примената на одредбите од правото на таа друга земја чија примена не може да се исклучи со договор.

Во наведените членови се предвидени истите точки на врзување како во соодветните одредби содржани во Регулативата (ЕС) 864/2007 на Европскиот Парламент и Советот од 17 јули 2007 година за меродавното право за вондоговорните обврски (Рим II), што значи дека во овој дел има усогласување на нашето со комунитарното право.

ЗАКЛУЧНИ КОНСТАТАЦИИ

Свршувачката не е регулирана во меѓународното приватно право на Европската унија. Уредбата Рим III се применува на изборот на меродавно право за развод на бракот и за законската сепарација. Прашањата поврзани со свршувачката, се решаваат согласно со националните прописи на меѓународното приватно право.

Македонското меѓународно приватно право не содржи колизиони правила за определување на меродавното право за свршувачка.

Свршувачката во Република Северна Македонија не е правна установа, но има определени правни последици доколку дојде до нејзино престанување, односно раскинување, како што се: позаконувањето на децата според одлука на судот во определени случаи; во врска со раскинувањето на свршувачката може да се постави прашањето за надомест на материјална и морална штета, како и враќање на даровите. Имајќи го ова во предвид, би требало да се определи и меродавното право во поглед на свршувачката, односно нејзиното дејство со странски елемент.

Оттаму на свршувачката треба да се гледа како на фактички однос, кој предизвикува одредени правни последици. Оваа правна празнина може да се надополни со примена со соодветни одредби од нашиот ЗМПП, и тоа во однос на определувањето на меродавното право за материјалните претпоставки за склучување на свршувачка, за формата на свршувачката, правните последици од раскинување на свршувачката и деликтното право.

Со оглед дека новиот Закон за меѓународно приватно право стапи во сила на 18 февруари 2021 година, во применливите членови од Законот се предвидени истите точки на врзување како во соодветните одредби содржани во Регулативата на Европскиот парламент и на Советот бр. 1215/2012 за надлежноста и признавањето и извршувањето на судските одлуки во граѓанските и трговските работи (Брисел I - (новела)), од 12.12.2012 година, Регулативата на Советот бр. 2201//2003 за надлежноста и признавањето и извршувањето на одлуките во брачните работи и работите на родителската одговорност со која се става надвор од сила Регулативата на Советот бр. 1347/2000 во работите кои се однесуваат на издршката од 23 ноември 2003 година од 27.11.2003 година (Брисел II bis), Регулативата на Европскиот парламент и на Советот бр. 593/2008 за меродавното право за договорните обврски, од 17.06.2008 година (Рим I) и Регулативата (ЕС) 864/2007 на Европскиот Парламент и Советот од 17 јули 2007 година за меродавното право за вондоговорните обврски (Рим II), што значи дека во овој дел има усогласување на нашето со правото на ЕУ.